

॥ શબ્દકલ્પ પ્રકાશનો ॥

શબ્દકલ્પ

વર્ષ: ૩૫ સપ્ટેમ્બર: ૨૦૧૮ અંક: ૯ સાલંગ અંક: ૪૨૦

તંત્રી : વિષ્ણુ પંડ્યા | સંપાદક : ડૉ. અજયસિંહ ચૌહાણ

જન્મ : તા. ૨૫-૧૨-૧૯૨૪ અવસાન : તા. ૧૬-૦૮-૨૦૧૮

॥ શબ્દાખ્યજ્યોતિ પ્રકાશો ॥

શબ્દસૂરી

॥ ગુજરાત સાહિત્ય અકાદમીનું મુખ્પત્ર ॥

વર્ષ : ૩૫, અંક : ૬, સપ્ટેમ્બર : ૨૦૧૮

સંખ્યા અંક : ૪૨૦

રજિ. વર્ષ : ૭, અંક : ૩

ISSN : 2319-3220

તંત્રી
વિષ્ણુ પંડ્યા
અધ્યક્ષ

સંપાદક
ડૉ. અજયસિંહ ચૌહાણ
મહામાત્ર

ગુજરાત સાહિત્ય અકાદમી
અભિલેખાગાર ભવન, સેક્ટર-૧૭
ગાંધીનગર-૩૮૨૦૧૭
ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૫૬૭૮૮
E-mail : gsagandhinagar@gmail.com

શબ્દસૂરી : સપ્ટેમ્બર : ૨૦૧૮ ♦ ૩

‘શબ્દસૂચિ’ વિશે

- ‘શબ્દસૂચિ’ પ્રત્યેક માસની પાંચમી તારીખે પ્રગટ થાય છે.
 - ‘શબ્દસૂચિ’નું વાર્ષિક લવાજમ : ભારતમાં વાર્ષિક રૂ. ૧૫૦/-, પાંચ વર્ષ રૂ. ૭૫૦, દસ વર્ષ રૂ. ૧૫૦૦ છે. વિદેશમાં દરિયાઈ માર્ગ રૂ. ૭૫૦/- તેમજ હવાઈ માર્ગ રૂ. ૧૩૦૦/- વાર્ષિક લવાજમ. ગુજરાત સાહિત્ય અકાદમીના નામના ચેક / ડિ.ડી. / મનીઓર્ડર / રોકડથી આ લવાજમ ભરી શકાય છે.
- ‘શબ્દસૂચિ’નું લવાજમ નેટવર્કિંગથી પણ ભરી શકાય :
- ખાતાનું નામ : ગુજરાત સાહિત્ય અકાદમી
 ખાતા નં. : ઉપરંતુ ૦૨૦૧૦૦૦૭૮૧૫
 IFS Code : UBIN0535931
 બેંક નામ : યુનિયન બેંક, સેક્ટર-૧૭, ગાંધીનગર
 ઓનલાઈન ટ્રાન્ઝેક્શન સ્થિપ અને પોતાનું નામ, સરનાયું, સંપર્કસૂત્ર મેઈલ/ટ્પાલથી અકાદમીને મોકલી આપવાનાં રહેશે.
- અકાદમી દ્વારા કાળજી રાખીને અંકો રવાના કરાય છે તેમ છતાં અંક ન મળે તેની ફરિયાદ જે તે માસની ૨૦ તારીખ સુધીમાં આ ઈ-મેઈલ પર જણાવવા વિનંતી.
 E-mail : complaintforss@gmail.com
 - લેખકોએ પ્રત્યેક કૃતિ કે લખાણની નીચે પોતાનું નામ-સરનામું, ફોન-નંબર, ઈ-મેઈલ એન્ડ્રોસ જણાવવા વિનંતી.
 - લેખકે પોતાની પાસે એક નકલ રાખીને જ કૃતિ મોકલવી. જવાબના પોસ્ટકાર્ડ મોકલનારને સ્વીકૃતિ-અસ્તીકૃતિનો જવાબ એક મહિનામાં આપવા પ્રયત્ન કરાશે. પસંદ થયેલ કૃતિઓ કુમશા: ગ્રસિક કરાશે.
 - પ્રકાશક : ડૉ. અજયસિંહ ચૌહાણ, મહામાત્ર, ગુજરાત સાહિત્ય અકાદમી, અભિલેખાગાર ભવન, સેક્ટર-૧૭, ગાંધીનગર-૩૮૨૦૧૭. કિના ગ્રાફિક્સ (૭૬૬, નારણપુરા જૂના ગામ, નારણપુરા, અમદાવાદ-૧૩, ફોન : ૨૭૪૮૪૩૮૮)માં છાપીને પ્રગટ કર્યું.
 - સાહિત્યિક કૃતિઓ મોકલવા માટેનો પત્રવ્યવહાર : ‘શબ્દસૂચિ’, ગુજરાત સાહિત્ય અકાદમી, અભિલેખાગાર ભવન, સેક્ટર-૧૭, ગાંધીનગર-૩૮૨૦૧૭ એ સરનામે કરવો. આ માટેનું E-mail : krutiforss@gmail.com રહેશે. (ફોન : ૦૭૯-૨૩૪૬૭૮૭/૮૮).

શબ્દસૂચિ

અનુક્રમણિકા

વર્ષ : ૩૫, અંક : ૮, સાલેખર : ૨૦૧૮, સરનંગ અંક : ૪૨૦

અધ્યક્ષસ્થાનેથી... - સંશાને સાક્ષાત્કાર! - વિષ્ણુ પંડ્યા, ૭

કાવ્યસૂચિ

હાથની બાથમાં - વર્ષા દાસ, ૧૨ * ધરબહાર શોધવું ઘર - રમણીક અગ્રાવત, ૧૩ * પલ્લામાં મૂક્યું - વિજય જાલા ‘સાદ’, ૧૪ * ગરમાળો - જ્યંત ડાંગોદરા, ૧૪ * તોય / મારાં બધાં જ સ્વભન - રવીન્દ્ર પારેખ, ૧૫ * ગજલ બેશામ આવે છે... / શું છે?... - અનિદુદ્ધરિંદ ગોહિલ, ૧૬ * અરધું આકાશ - લતા હિરાણી, ૧૭

અંજલિ

જન્મ-દિવસ, જન્મ-ગાંઠ અને ‘ઈશાવાસ્યમ્’ - વિષ્ણુ પંડ્યા, ૧૮

✓ સર વી. એસ. નાયપોલની વિદાય : દેશનિકાલનો અંત! - દીપકુમાર જે. ત્રિવેદી, ૨૬

વાતાન્ધુચિ

કાલસર્પ પર્વ - અજિત ઠાકેર, ૩૦

પ્રવાસનિલંઘ

શ્રી દાલદા માલિગાવા અને રોયલ ગાર્ડન - કિશોરસિંહ સોંકંડી, ૪૭

આત્મકથન

મારી વિદ્યાયાત્રા : ડૉ. રાહીટર-ઈન રેસિડેન્ટ અને ફિલેડ્લફીયા - સુમન શાહ, ૫૩
 આત્મગોઢિ - હસુ યાંશિક, ૫૭

કાળયકની ફરીથે

શેકસપિયરના નાટકનો પહેલો ગુજરાતી અનુવાદ - દીપક મહેતા, ૬૧

સ્મરણ

એક સફર... ‘બરબાદ’ની! - વીરુ પુરોહિત, ૬૪

લોકસંપદા

લુહારી બોલીની લોકવાર્તાઓ - સહદેવસિંહ રતનસિંહ લુહાર, ૭૪

અલયાસ

શૈલી અને શૈલીવિજાન - દર્શવદન ત્રિવેદી, ૮૫

અદારમી સહીનું સંતસાહિત્ય - મનોજ રાવલ, ૮૪

સાહિત્યવૃત્ત - ઉધાબા ગોહિલ, ૧૦૦

સાલાર સ્વીકાર - અનંત રાઠોડ, ૧૦૪

પ્રતિભાવ, હસુ યાંશિક અને રણાંદ્રભાઈ પોકિયા ૧૦૭

આ અંકના સાહિત્યકારો, ૧૧૦

સર વી. એસ. નાયપોલની વિદાય : દેશનિકાલનો અંત! દીપકુમાર જે. ત્રિવેદી

ગુરુદેવ રવીન્દ્રનાથ ટાગોર પછી જે કોઈ ભારતીય મૂળના સર્જકને સાહિત્ય માટે નોબેલનું અતિપ્રતિષ્ઠિત પારિતોષિક એનાયત થયું હોય તો તે છે, સર વિદ્યાપર સૂરજમસાદ નાયપોલ (સર વી. એસ. નાયપોલ). મૂળ ભારતીય હિંદુ પ્રાચીન્ય કુટુંબમાં, વેસ્ટ ઇન્ડીઝના ટ્રિનિદાડમાં જન્મેલા, બાદમાં હિંદુનેદાનમાં સ્થાયી થયેલ એવા 'સર વિદા' સતત પોતાની ઓળખનો ખ્યાલ, સ્વત્વાપણ, દેશાગત જીવન, તેમજ પ્રવાસી અનુભવોથી જોડાયેલા રહ્યા, જે તેઓની વિવિધ નવલકથાઓ, પ્રવાસસાહિત્ય તેમજ અન્ય ગંધ પ્રકાશનો રહી અનેક વાર રજૂ થઈ ચૂક્યા છે. ભારતીય મૂળના તેમજ ડાયસ્પોરા લેખકોની શ્રેણીમાં સૌથી વધુ ચર્ચિત અને વાંચવામાં આવેલ પ્રભાવશાળી વર્તમાન લેખક તરીકે તેમને જોવા અને સ્વીકારવામાં આવેલા છે.

'ધ મિસ્ટિક મેઝર' (૧૯૫૭), 'ધ સફરેજ ઓફ એલિવરા' (૧૯૫૮), તથા 'મિગલ સ્ટ્રીટ' (૧૯૫૯), જેવાં કેરેબિયન જીવનશીલી રજૂ કરતાં માર્ફિક, વંગાત્મક પુસ્તકમાંથી તેઓએ અંગેજ સાહિત્ય-જગતમાં પદાર્પણ કર્યું. 'અ હાઉસ ફોર મિસ્ટર બિસ્વાસ' (૧૯૬૧) ને તેમની ખૂબ મોટી સફળતા માનવામાં આવે છે. ત્રાણ વાતાંઓના સંગ્રહ, કે જે અલગ-અલગ દેશોમાં ગોઠવાયેલ છે તે, 'ઇન એ ફી સ્ટેટ' (૧૯૭૧) માટે બ્રિટનનું બુકર પ્રાઇઝ સર નાયપોલને એનાયત થયું. જ્યારે ૧૯૭૫માં પ્રકાશિત થયેલ 'ગુરુલિલાસ'ની કથા કેરેબિયન ટાપુઓ પર થયેલ અપ્રિય બળવાનાં નિરાશાજનક પરિણામને રજૂ કરે છે. 'અ બેન્ડ ઇન ધ રિવર' (૧૯૭૮) તાજા સ્વતંત્ર થયેલા મધ્ય આંકિકી દેશના ભવિષ્યની અનિયતતાઓને જરા હતાશાના ભારથી જોખવાનો પ્રયત્ન કરે છે. 'અ વે ઇન ધ વર્લ્ડ' (૧૯૮૪) નિબંધશીલીમાં લખાયેલ, એવી નવલકથા છે કે જેમાં વ્યક્તિગત ચરિત્રઘડતરમાં હિતિહાસનો કેવોક હાથ છે, તે સમજવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવેલ છે. અન્ય બે નોંધપાત્ર નવલકથામાં 'ધ મિસ્ટિક મેન' (૧૯૬૭) અને 'ધ એન્જિમા ઓફ અરાઇવલ' (૧૯૮૭)નો પણ સમાવેશ થાય છે.

નોનફિક્શનની શ્રેણીમાં શ્રી નાયપોલે કેટલાંક મહત્વનાં પુસ્તકો

લખ્યાં છે. તેમના ભારત-અભ્યાસના પ્રયત્નના ભાગ રૂપે ત્રાણ પુસ્તકોને આવરી શકાય : 'એન એનિયા ઓફ ઇન્ડિયા' (૧૯૬૫), 'ઇન્ડિયા : અ વુન્ડર સિવિલાઈઝન' (૧૯૭૭), અને 'ઇન્ડિયા : અ મિલિયન મ્યુટિનિઝ નાઉ' (૧૯૮૦). અન્ય વિષયો સાથે નોંધપાત્ર પુસ્તકોમાં 'ધ ફાઈલ સોસાયટીઝ- બિટિશ, કેન્ય એન્ડ ડય-ઈન ધ વેસ્ટ ઇન્ડીઝ' (૧૯૮૩); તથા 'અમોંગ ધ બિલીવર્સ : એન ઇસ્લામિક જની' (૧૯૮૧)ને મહત્વનાં પ્રકાશનો માનવામાં આવે છે. તત્પશ્ચાત્, ૧૯૮૧માં, શ્રી નાયપોલને નાઈટફુડના બહુમાનથી નવાજવામાં આવ્યા.

૧૯૮૮માં, ફરીથી, ઇસ્લામકેન્ની વિષય સાથે 'બિયોન્ડ બિલીફ : ઇસ્લામિક એક્સ્કર્ઝન અમોંગ ધ કન્વર્ટ પીપલ્સ' દ્વારા હિરાન, પાકિસ્તાન, ઇન્ડિયાના અને મલેશીયા રાજ્યોમાં સામાન્ય લોકોના જીવન પર ઇસ્લામિક આસ્થાનું ચિત્રાકન કરતું પુસ્તક શ્રી નાયપોલે લખ્યું. વર્ષ ૨૦૦૧, કે જે વર્ષ સર વી. એસ. નાયપોલને નોબેલ પારિતોષિકથી નવાજવામાં આવ્યા, તે જ વર્ષ વધુ એક 'ડાયસ્પોરિક એસ્સેન્સ' પરાવતી નવલકથા 'ધાર્ઢ અ લાઈફ' સાથે દેશાગત જીવન (ઇમિગ્રન્ટ લાઈફ)નો અનુભવ વિલી ચંદ્રના પાત્રમાયમથી રજૂ થઈ. તેની નિષ્પત્તિ રૂપે વર્ષ ૨૦૦૪માં 'મેન્જિક સીડ્રુસ' નવલકથા લખાઈ. વિવિધ નિબંધોનાં સંકલન સ્વરૂપે શ્રી નાયપોલે 'ધ રાઈટર એન્ડ ધ વર્લ્ડ' (૨૦૦૨) તથા 'લિટરરી ઓકેજન્સ' (૨૦૦૩) પ્રકાશિત કર્યા. 'માસ્ક ઓફ આંકિકા' (૨૦૧૦)ના માધ્યમથી નાયપોલે ધર્મ અને આસ્થાને નવા, આંકિકી પરિપ્રેક્ષયમાં સમજવાનો પ્રયત્ન કર્યો.

દુંહેન્ડના, તેમજ વિશ્વસાહિત્યના પ્રમુખ લેખકોમાં તેમની ગણાના થતી રહી છે, તેવા નાયપોલ પોતાને દેશનિકાલ થયેલો માનતા. તેઓ જાણવે છે તેમ : "In England I am not English, in India I am not Indian. I am chained to the 1,000 square miles that is Trinidad; but I will evade that fate yet."

પિતા સૂરજમસાદ પત્રકાર, તેમજ સારા એવા વાતાંકાર હતા. ૪૭ વર્ષની નાની વધે તેઓનું નિધન થયું, તેમજ ભાઈ શિવ નાયપોલ પણ સારું લખતા કે જેઓનું ૫૧ વર્ષની ઉમરે અવસાન થયું. નાયપોલ પોતે કહે છે કે, પોતે દસ વર્ષની ઉમરથી નક્કી કરી લીધું હતું કે મોટા થઈને પિતાની જેમ લેખક બનવું છે. હિંદુ પરંપરા પ્રમાણેના ઉછેર, કેરેબિયન ભૂમિ પર જન્મ, અંગેજ ભણતર તથા પશ્ચિમી જીવનપ્રભાવના કારણે નાયપોલ પોતાને મિશ્ર સંસ્કૃતિના માનતા.

ઈન્ટરથ્યુ આપવા પાસ ગમતા નહીં, પરંતુ વિવાદાસ્પદ વિધાનોથી થતો વિરોધ, કે ઊહાપોદ ગમતો, જોણે કે વિવાદો ઊભા કરવાની એક આદત પરી ગઈ હતી. વિવાદિત કહો કે નિખાલેસ કેફિયત, ભારત, તેમજ ભારતીય સમાજ વિશે, ઇસ્લામ વિશે, ભાબરી ધ્રુસ વિશે, સ્લી-લેબિયકાઓ વિશે, પોતાનાં ધર્મપત્ની વિશે, ટ્રિનિદાદ અને 'કેરેબિયન કન્ફ્યુઝન' વિશે, આંકિકાનાં વર્તમાન અને ભવિષ્ય વિશે, આંકિકાનાં પિંગ્મીઓને લઈને પોતાનાં વાયકવર્ગ અને સાહિત્યજગત સાથે જોડાયેલ તથો તેમજ બનાવોને લઈને તેઓ અનેક વાર પેટથૂટી વાત કરી ચૂક્યા છે, કે જેણે ભાદમાં વિવાદરૂપી 'કબજિયાત'નું સ્વરૂપ લીધું હતું.

પોતાની લેખનપ્રવૃત્તિ વિશે નાયપોલે આપેલી વિવિધ મુલાકાતો દ્વારા તેમની

અભિવ્યક્તિના મૂળને સમજવા તેમના દ્વારા રજૂ કરાયેલ ટેટલાક વિચારો જ્ઞાનવા જેવા છે. તેઓ કહેતા કે, "લેખનને હું એટલા માટે શ્રેષ્ઠ પ્રવૃત્તિ માનું છું, કારણ કે એનો સંબંધ સત્ય સાથે છે." નવલકથા વિશે તેઓ કહે છે કે, "આજે નવલકથાનું એ મહત્વ નથી રહ્યું, જે બાલ્યાક કે ડિકન્સના સમયમાં હતું. બીજા માધ્યમોની ગેરહાજરીમાં, તે સમયે, આ લખાડા વાસ્તવિકતાનું દર્શા હતું. આજની નવલકથાને હું અર્પજાવિત માનું છું, એમની સરખામણીમાં ફિલ્મો વધુ જીવંત છે." વધુમાં તેઓ ઉમેરે છે:

"To be a writer, you need to start with a certain kind of sensibility... I was given the ambition to write books, and specifically to write novels, which my father had presented to me as the highest form. But books are not created just in the mind. Books are physical objects. To write them, you need a certain kind of sensibility, you need a language and a certain gift of language."

આજના યુગમાં સાહિત્ય માત્ર નિજાનંદની પ્રવૃત્તિ રહી નથી, કાબ્યને તમે સ્વ માટે લખી શકો પરંતુ નવલકથા? તો, શ્રી નાયપોલ વધુમાં જ્ઞાવે છે કે,

"You need a vast apparatus outside yourself... It is easy to think of writing only in its personal romantic aspect. Writing is a private act, but the published book, when it starts to live, speaks of the co-operation of a particular kind of society. The society has a certain degree of commercial organization. It has certain cultural or imaginative needs. It needs new stimuli, new writing and it has the means of judging the new things that are offered."

નાયપોલ અહીં બે વાત પર ભાર મૂકે છે, નવલકથા-પ્રકાશનનો વ્યાપારી હેતુ, તેમજ વ્યાપારી હેતુ હોવાથી તેમાં નવીનતા, ઉત્તેજનતત્વ તેમજ આનંદના ઘ્યાલનું હાજર હોવું.

તેમની લેખનશૈલી તેમજ વિષયવસ્તુને લઈને તેઓ જ્ઞાવે છે કે, "હું કોઈ પણ પૂર્વગ્રહ વિના સમકાલીન સ્થિતિ પર લખ્યું છું. મેં ક્યારેય મારા લેખનને દુશ્મનો સામે પૂર્વગ્રહ કરી શકતું વાપર્યું નથી. હું માનું છું કે, નૈતિક મૂલ્યો વિના સારા લેખક થઈ શકતું નથી. મારી પોતાની કોઈ નકર માન્યતાઓ નથી. હું સામાન્ય રીતે ઘટનાઓ સામે પ્રતિકિયાઓ જ આપતો હોઉં છું."

દુંગેન અને ટ્રિનિદાદના અનુભવો રજૂ કરવા બાબતે તેઓ કહે છે કે, "લાંબો સમય દુંગેનમાં રહ્યા પછી કયા વિષય પર લખવું એની દ્વિધામાં હતો, ત્યારે મેં ટ્રિનિદાદના અનુભવો પર લખવાની શરૂઆત કરી. આ બંને જીવન વચ્ચે બહુ તંત્રાવત હતો. દુંગેનનો સમાજ બંધ બારણાં પાછળનો છે, જ્યારે ટ્રિનિદાદમાં કર્ઝ જ ખાનગી નથી."

તેઓ લેખનકાર્યના તેમના નિત્યકમ અને પ્રવાસનું મહત્વ દર્શાવતાં જ્ઞાવે છે

કે, "જ્યારે હું ગંભીરતાથી લખ્યું છું ત્યારે દિવસમાં લગભગ ચૌદા કલાક કામ કરું છું, અને ધીમી ગતિએ લખ્યું છું. એક પુસ્તક લખતાં મને સરેરાશ એક વર્ષ લાગે છે. મારી દૃષ્ટિ એ લેખક માટે પ્રવાસ અત્યંત જરૂરી છે. લેખનમાં કેવળ ઘરના નહીં, પરંતુ બહારની દુનિયાના અનુભવો મહત્વના છે."

ભારત વિશે તેઓ જ્ઞાવે છે કે, "ભારતીય પરંપરાનો મારો અનુભવ દાદાદી સાથે પૂરો થયો હતો. ભારત મારા માટે એક 'ઓરિયા ઓફ ઇક્સિસ' (એક અશ્રાફો પ્રદેશ) રહ્યો છે. ભારતીય સંસ્કૃતિની પ્રાચીન પરંપરા થકી વિશ્વસાહિત્યને તાંચી સારા લેખકો મળશે."

વાચનના ચુસ્ત આગ્રહી એવા શ્રી નાયપોલ કહે છે કે, "હું પુષ્ટ માત્રામાં વાંચું છું, પણ ઉત્તાવળમાં નહીં. કોઈ પણ લેખક માટે વાચન મહત્વની પ્રવૃત્તિ છે, અને ધ્યેય સાથે વાંચવું જોઈએ. હું હવાઈ મુસાફરી દરમિયાન નથી વાંચતો, કારણ કે એ સમ્પય પસાર કરવાની પ્રવૃત્તિ નથી. રોક્સાપિયરનાં ડેન્રી નાટકો મને પ્રિય છે. વિશ્વની સુંદરતા હજી સુધી લખાડોમાં પૂરેપૂરી દર્શાવાઈ નથી. દરેક લેખક માટે, હજી પણ આ સુંદરતાને પોતાનાં લખાડોમાં વ્યક્ત કરવાની ભરપૂર તક છે."

સાહિત્ય અને પત્રકારતવને નજીકીય સમજેલા એવા સર્જક તરીકે તેઓ કહે છે કે, "પત્રકારતવનું મહત્વ કેવળ સમાચાર પૂરતું છે. સાહિત્ય ભાવનાત્મક હોય છે, જ્યારે પત્રકારતવમાં ભાવનાઓ ગૌણ બની જાય છે. વિવિધ ટેશોના પ્રવાસ પછી મેં ત્યાંની સમકાલીન સ્થિતિ વિશે લખ્યું છે, પણ એ પત્રકારતવ નથી. મારાં પુસ્તકો સાહિત્યિક સર્જન છે, પત્રકારતવ નહીં. એક પુસ્તક લખ્યા પછી હું ખાલી થઈ જાઉં છું, અને બીજું લખતાં પહેલાં થોડો સમ્પય નિષ્ઠિય રહું છું." નાયપોલ કલાકૃતિઓ બેન્ગા કરવાના પણ શોખીન હતા, પણ મોગલ, નિષ્ઠિય રહું છું." નાયપોલ કલાકૃતિઓ બેન્ગા કરવાના પણ શોખીન હતા, પણ મોગલ, કે રાજ્યપૂત ચિત્રશીલીથી તેઓ ખાસ પ્રભાવિત નહોતા. તેમની દૃષ્ટિ ચિત્રો રાજાઓની હંચા પ્રમાણે દોરાયાં છે. કોઈને સમર્પિત કલાનું તેમને મન કોઈ મહત્વ નહોતું.

વર્ષ ૨૦૧૧માં નાયપોલ પોતાના સ્વભાવ પ્રમાણે એક વિવાદસ્પદ અભિપ્રાય આપતાં કહેલું કે, સીઓ પુરુષ જેણું સારું નથી લખી શકતી. કોઈ પણ લખાડા વાંચી હું આપતાં કહેલું કે, સીઓ પુરુષ દ્વારા લખાપેણું છે, કે શ્રી દ્વારા. જેન ઓસ્ટીનનાં લખાડો વિશે કહી શકું કે એ પુરુષ દ્વારા લખાપેણું છે, કે શ્રી દ્વારા. જેન એ સમયના અંગેજ સુમાજની મેનર્સ તેઓ માને છે કે તેમાં સાહિત્યનું સર નથી, અને તે સમયના અંગેજ સુમાજની મેનર્સ તેઓ કે તેમના સ્વભાવની આ ખાસિયત કહો, નિખાલસતા કહો જ્ઞાનવામાત્ર જ એનું મહત્વ છે. તેમના સ્વભાવની આ ખાસિયત કહો, નિખાલસતા કહો જ્ઞાનવામાત્ર જ એનું મહત્વ છે. તેમના સ્વભાવની સાહિત્યિક 'ઝેજ'માં તેઓએ કિશાન કુનોનિકશનનાં વિવિધ સ્વરૂપો દ્વારા લેખકની ભૂમિકા બખૂભી નિખાવી છે.

તા. ૧૧-૦૮-૨૦૧૮ના રોજ તેમનું ૮૫ વર્ષની વધે અવસાન થયું, અને તેમના 'દુશનિકાલ'નો અંત આવ્યો, કે જે તેમની અનેક કૃતિઓનો મુખ્ય વિષય અને મૂળ હતાં. પણ પરિતોષિક એનાયત થયાના માનમાં તેમના વિશે, સ્વરીશ એકેરોમાઝે કંઈક આમ કહેલું:

The Nobel Prize in Literature 2001 is awarded to Sir Vidiadhar Surajprasad Naipaul "for having united perceptive narrative and incorruptible scrutiny in works that compel us to see the presence of suppressed histories."